

Liikenneviraston tutkimuksia ja selvityksiä 58/2017

Tehokkuutta kuntien ilmastotoimien toteutukseen

Valtion ja kuntien vuoropuhelu-projekti, IlmastoKUNTO

Sisällysluettelo

Esipuhe

s. 3

Taustaa

s. 4-9

Vuorovaikutusprojektista lyhyesti

s. 10-15

- Projektin tavoitteet ja tavoitellut tulokset
- Vuorovaikutusprosessi
- Vuorovaikutukseen osallistuneet

Keskeiset viestit

s. 16-23

- Ilmastohaasteeseen on sitouduttava
- Ilmastoasiat kiinteämmin osaksi toimintaa ja päätöksentekoa
- Tuloksiin yhdessä pohtien ja oivaltaen sekä eteenpäin konkreettisin tavoittein ja askelin
- Hallinnon uudistukset on hyödynnettävä maankäytön ja liikenteen ilmastotyössä
- Ilmastotyön tehostamiseksi voitaisiin
- Kunnat voisivat
- Valtio voisi

Ilmastotyön haasteita ja toimivia toimintatapoja

s. 24-28

- Vaikuttavuustietoa tarvitaan
- Ilmastoasiat vielä usein erillisiä muusta toiminnasta
- Ilmastotoimilla saadaan hyötyjä
- Tehokkaat toimenpiteet edellyttävät toimijoiden yhteistyötä

Kerättyjä oppeja kuntien ja valtion toimien tueksi

s. 29-43

Esipuhe

Kalvosarja kokoaa vuonna 2017 toteutetussa IlmastoKUNTO-projektissa käydyin vuoropuhelun aikana koottuja näkemyksiä ja keinoja, joilla ilmastotyötä voitaisiin tehostaa.

Seuraavassa on

- Hieman taustaa ilmastotavoitteista ja niiden saavuttamiseksi tarvittavista toimista
- Tämän vuorovaikutteisen projektin keskeiset viestit
- Vuorovaikutuksessa tunnistetut toimet, joita valtio ja kunnat voisivat toteuttaa
- Työn aikana tunnistettuja ilmastotyön haasteita ja toimivia toimintatapoja
- Vuoropuhelun aikana kertyneitä oppeja toteutuksen tueksi

Toivomme, että kalvosarjasta on hyötyä työssäsi!

Helsingissä joulukuussa 2017
Liikennevirasto

Kumppanit:

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Yhteistyössä:

Kuntaliitto
Kommunförbundet

Toteutuksessa tukena:

SITOWISE

Motiva

Taustaa

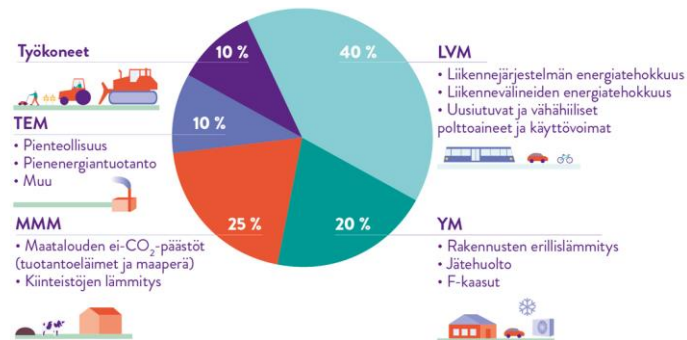

Tiukat velvoitteet edellyttävät lisätoimia

- Suomen valtio on sitoutunut Pariisin ilmasopimuksen (2015) myötä EU:n päästörajoituksiin. Ehdotus Suomen päästövähennykseksi vuonna 2030 on -39% verrattuna vuoden 2005 tasoon.
- Lisäksi Suomi on asettanut itselleen tavoitteeksi hiilineutraaliuden vuoteen 2045 mennessä.
- Valtiota sitovat vähennysvelvoitteet pannaan toimeen Keskipitkän aikavälin ilmastopoliittikan suunnitelman vuoteen 2030- KAISU:n ja 2016 valmistuneen energia- ja ilmastostrategian avulla. KAISU:ssa on todettu valtion toimet ja annettu suosituksia muille päästökaupan ulkopuolisen sektorin: ns. taakanjakosektorin toimijoille.
- Kuntien toimin vaikutetaan sekä päästökauppa- että taakanjakosektorin päästöihin. Yritykset kantavat vastuu ilmastotyössä lähinnä päästökaupasektorilla.

Taakanjakosektorin päästöjen jakautuminen (2015)

Kansallinen energia- ja ilmastostrategia

Valtion toimet ilmastotyössä

Valtion toimenpiteiden linjauksia on esitetty energia- ja ilmastostrategiassa ja KAISUSSa.

Linjauksia:

Lisätään uusiutuvan energian käyttöä loppukulutuksessa

- Uusiutuvan energian osuus loppukulutuksesta ylittää noin 50 prosenttiin ja energian hankinnan omavaraisuus 55 prosenttiin.
- Liikenteen biopolttoaineiden osuus nostetaan 30 prosenttiin sekä otetaan käyttöön 10 prosentin bionesteen sekoitusvelvoite työkoneissa ja lämmityksessä käytettävään kevyeen polttoöljyyn.
- Tavoitteena on, että Suomessa olisi vuonna 2030 yhteensä vähintään 250 000 sähkökäyttöistä autoa (täyssähköautot, vetäytöt ja ladattavat hybridit) ja vähintään 50 000 kaasukäyttöistä autoa.

Parannetaan liikennejärjestelmän energiatehokkuutta

- Tavoitteena on, että henkilöautolla yksin ajettavien matkojen määrä vähenee ja että henkilöautosuorituksen kasvu kaupunkiseuduilla pysähtyy väestönkasvusta huolimatta.
- Kävelyn ja pyöräilyn osalta tavoitellaan 30 prosentin kasvua näiden matkojen määrässä vuoteen 2030 mennessä
- Ajoneuvojen energiatehokkuuden parantaminen siten, että uusien henkilö- ja pakettiautojen ominaiskulutus ja -päästöt laskevat noin 30 prosenttia vuoden 2020 tasosta vuoteen 2030.

Kasvatetaan energian hankinnan omavaraisuutta ja puolitetään tuontiöljyn energiakäyttö

- Energian hankinnan omavaraisuus 55 prosenttiin.
- Sähkötalouden kehittäminen alueellisella ja eurooppalaisella tasolla. Sähkön kysynnän ja tarjonnan joustavuutta sekä ylipäänsä järjestelmätason energiatehokkuutta lisätään. Vuosille 2018–2020 valmistetaan teknologianeutraalit tarjouskilpailut, joiden pohjalta myönnetään tukea kustannustehokkaalle uusiutuvaan energiaan perustuvalle uudelle sähköntuotannolle.

Luovutaan kivihiilen energiakäytöstä

Valtio toteuttaa toimenpiteitä vaikuttamalla Euroopan Unionissa, lainsäädännöllä sekä valtion tulo- ja menoarvion kautta sekä yhteistoiminnassa muiden toimijoiden kanssa.

Konkreettisia toimia ovat esimerkiksi:

- Hankintatuki täyssähköautoille ja konversiotuki kaasu- ja etanoliautoille yhteensä
- Tuet sähköautojen latausverkon ja biokaasun jakeluasemien rakentamiseen
- Tuet kaupunkiseutujen julkisen henkilöliikenteen kehittämiseen
- Tuet raideliikenteen osto- ja velvoiteliikenteen lisäämiseen
- Romutuspalkkio
- Valtion investoinnit MAL-sopimuksissa
- Ajoneuvo- ja polttoaineverotus

Kunnat ja kaupungit ovat keskeisiä ilmastotoimijoita

Kunnissa tehdään merkittäviä päästöihin vaikuttavia päätöksiä koskien

- energiantuotantoa ja -käyttöä
- liikennesuunnittelua ja maankäyttöä sekä palveluja
- elinkeinopolitiikkaa ja hankintoja.

Ilmastotoimet luovat edellytyksiä menestykseen myös tulevaisuudessa

- Monet kunnat ovat kyenneet kytkemään ilmastotyön kunnan talouden ja elinvoimaisuuden kehittämiseen ja kuntalaisten hyvän arjen edistämiseen.
- Ilmastotoimilla voidaan tukea kestäviä ratkaisuja, lisätä kiertotalouden mahdollisuuksia, vähentää terveys- ja ympäristövaikutuksia sekä parantaa turvallisuutta, huoltovarmuutta ja energiaomavaraisuutta.

- Kiinteistöjen energiatehokkuus
- Edelläkävijyys öljylämmityksestä luopumisessa
- Kestävät ratkaisut energiantuotannossa

- Kestävät julkiset hankinnat mukana päästöjen vähentämisessä

- Kuntien energiatehokkuussopimukset

- Liikenteen ja maankäytön suunnittelu
- Toimiva kevyt ja julkinen liikenne
- Parempi ilmanlaatu
- Liikennepalvelujen kehittäminen myös maaseutualueilla

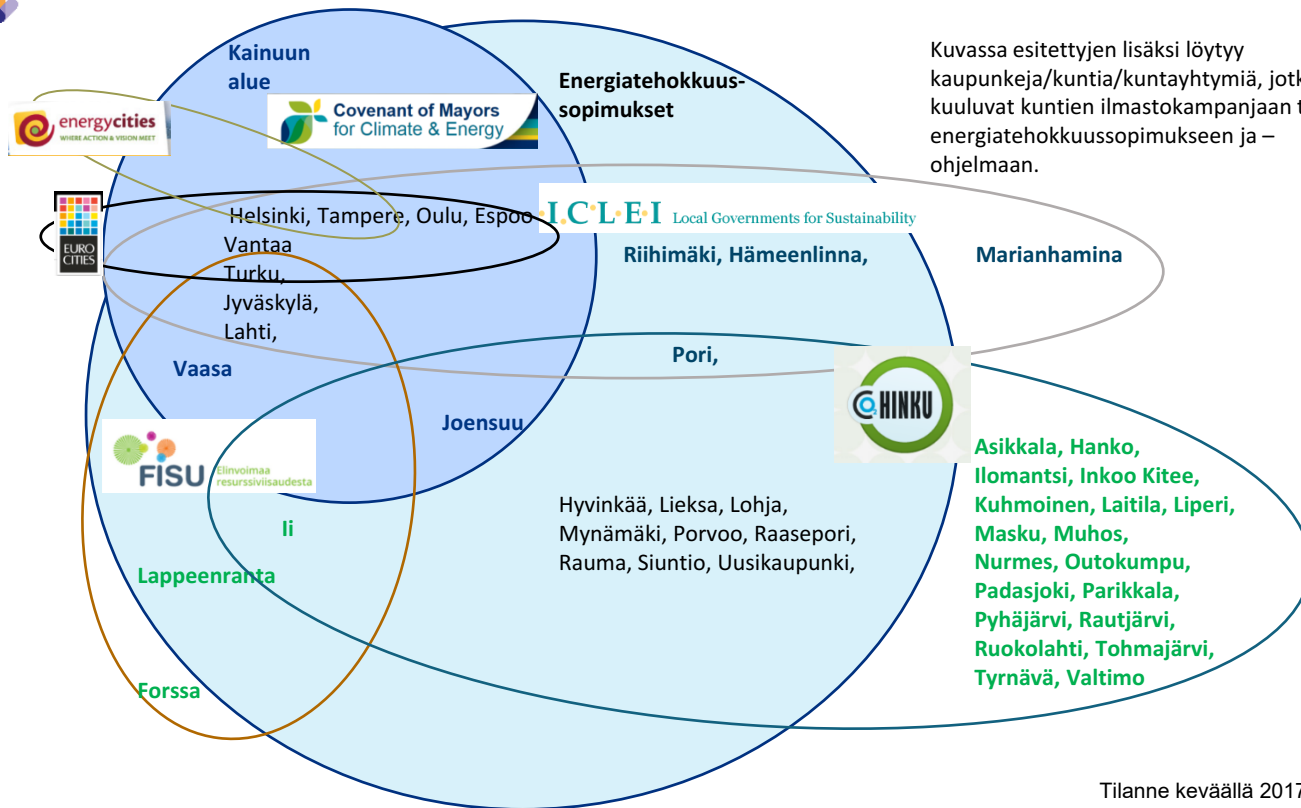

- Kunnalla keskeinen rooli koulutuksessa ja neuvonnassa

Kuvalähde: Kaisu 2017

Kunnilla useita kestävän kehityksen ja ilmastoyhteistyön verkostoja

Tilanne keväällä 2017

KAISU kannustaa kuntia toimiin

Liikenne (liikkuminen)

- Kevyen ja joukkoliikenteen edistäminen
- Liikennepalvelujen kehittäminen myös maaseudulla
- MAL-sopimukset liikenteen ja maankäytön yhteensovittamisessa
- Täydennysrakentaminen ja yhdyskuntarakenteellisesti hyvien sijaintien luominen kaupunkimaisilla seuduilla
- Asemanseutujen kehittäminen

Erillislämmitys (asuminen)

- Öljylämmityksestä luopuminen 2025 mennessä – valtio sitoutunut, kannustaa kuntia
- Kiinteistöjen energiatehokkuuden parantaminen
- Uusiutuvan energian edistäminen
- Puhtaan puun (pellettien ja klapien) polton edistäminen

Maatalous (ruoka)

- Julkisten keittiöiden ruokahävikin puolittaminen 2030 mennessä
- Ohjataan julkisia keittiöitä ravitsemussuositusten parempaan huomioimiseen

Kuluttaja

- Kansalaisten hiilijalanjäljen puolittamista tukevat kuntien toimet
- Taloyhtiöiden suunnitelmallisen kiinteistöpidon tukeminen

Kuntiin vaikuttavat ja kuntien omat toimet

- Kuntaverkostoissa kehitettyjen keinojen käyttöönotto ja monistaminen
- Alueellisen energianeuvonnan varmistaminen
- Omien tavoitteiden asettaminen tukemaan valtion 39% päästövähennystavoitetta
- Maakuntien kannustaminen vähähiilisten hankkeiden osuuden kasvattamiseen EAKR-rahoituksessa

Julkiset hankinnat

- Vältetään julkisen sektorin hankinnoissa F-kaasuja sisältäviä laitteita
- Energiatehokkaiden ja vähäpäästöisten työkaluiden osuuden lisääminen julkisten hankintojen kautta
- Edelläkävijakuntien ja ministeriöiden välillä solmittavan Green Deal –mallin kokeileminen kestävästä kehityksestä ja innovaatiota tukevien hankkeiden lisäämiseksi

Vuorovaikutusprojektista lyhyesti

Projektin tavoitteet

- Lisätä valtion ja kuntien vuoropuhelua ilmasto-kysymyksissä kansallisen energia- ja ilmasto-strategian toteuttamisen näkökulmasta: erityisesti keskittyen liikenteeseen ja maankäyttöön.
- Yhdistää ilmastotyö entistä tiiviimmin kestävän kehityksen työhön, mm. resurssitehokkuus, kiertotalous, sekä kuntien strategiatyöhön ja eri sektoreiden käytännön toimintaan.
- Antaa suosituksia jatkotoimiksi ja siten tukea valtion ja kuntien ilmastotyötä.

Tavoitellut tulokset

- Esittää kehittämisideoita verkostotyöhön ja Suomen ilmastositoumusten yhteiseen toteuttamiseen kuntien ja muiden toimijoiden kesken.
- Tukea kansallinen energia- ja ilmastostrategian sekä KAISUn – Ilmastopolitiikan suunnitelma vuoteen 2030 toteuttamista.
- Antaa lisäpontta toimenpiteiden toteuttamiseen ja välineitä toimijoiden sitouttamiseen.

Vuorovaikutuksen teemat ja vaiheiden tulokset

Työn aikana käytiin vuoropuhelua valtion ja kuntien välillä työpajoissa (2kpl) ja sähköisen Ideatehtaan avulla (2kpl)

Työpaja
22.5.2017

- Pohdittuja kysymyksiä:
- Mitkä ovat ilmastotyön haasteet?
- Mitä toimivia ilmastotoimien toteutustapoja on tunnistettu?
- Miten ilmastotyö saadaan kytkettyä entistä tiiviimmin kunnan päätöksentekoon?
- Miten maakuntaudistus vaikuttaa ilmastotyön toteutukseen ?

Ideatehdas
1

- Laadittiin väittämiä ilmastotoimenpiteistä:
- Ilmastotoimenpiteet maankäytön suunnittelussa ja liikenteessä
- Ilmastotoimenpiteiden kytkeytyminen kunnan toimintaan
- Viestintä ja tiedon jakaminen
- Palvelut, hankinnat ja innovaatiot

Yhteenveto haasteista ja toimivista toimintatavoista:

- Tieto, osaaminen, asenne
- Liittyminen muuhun toimintaan
- Sitoutuminen ja verkostoyhteistyö
- Talouden merkitys
- Uudet toimintatavat

Saatiin ehdotuksia siitä, mitä pitäisi tehdä

Kuntamarkkinoiden työpaja
14.9.2017

Saatiin ehdotuksia siitä, mitä pitäisi tehdä

Pohditiin: Mitä valtio voisi tehdä?, Mitä kunnat voisivat tehdä?, Mitä kuntien tulisi tehdä yhdessä muiden kanssa? seuraavissa kokonaisuuksissa:

- Maankäyttö ja liikenne
- Kytkeytyminen kunnan muuhun toimintaan
- Viestintä ja tiedon jakaminen
- Palvelut, hankinnat ja innovaatiot

Ideatehdas
2

- Testattiin toimenpide-ehdotuksia:
- Mitä valtio voisi tehdä?
- Mitä kunnat voisivat tehdä?

Saatiin näkemyksiä toimenpiteiden hyväksyttävyydestä ja täsmennyksiä niiden toteutukseen

Vuorovaikutukseen osallistujat 1/3

Ohjausryhmä:

- Saara Jääskeläinen, LVM
- Pirkko Heikinheimo, YM
- Suvi Anttila, YM
- Marja Rosenberg, Liikennevirasto
- Tuula Säämänen, Liikennevirasto
- Johanna Vilkuna, Kuntaliitto
- Jenni Kuja-aro, Kuntaliitto
- Miira Riipinen, Kuntaliitto
- Lotta Mattsson, Kuntaliitto
- Kalevi Luoma, Kuntaliitto
- Päivi Laitila, MOTIVA
- Okariina Rauta, MOTIVA

- Pasi Laitala, Espoo
- Päivi Ahlroos, Espoo
- Aarno Kononen, Nurmijärvi

Sitowise:

- Raisa Valli
- Tiina Ronkainen
- Taika Tuunanen
- Anne Herneoja
- Olli Jokinen

Ensimmäinen työpaja 22.5. 2017

- 18 osallistujaa
- Johdantopuheenvuorot:
 - Saara Jääskeläinen, LVM
 - Pirkko Heikinheimo, YM
 - Pasi Laitala, Espoo
 - Johanna Punkari, Seinäjoki
 - Markus Lankinen, Lappeenranta
 - Pauliina Pelkonen, Pirkkala
 - Kim Venesjärvi, Lahti
 - Kristiina Kaartimo, Lahti

Kuntamarkkinoiden työpaja 14.9.2017

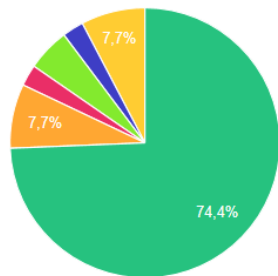
- 32 osallistujaa
- Johdantopuheenvuorot:
 - Pirkko Heikinheimo, YM
 - Saara Jääskeläinen, LVM
 - Pasi Laitala, Espoon kaupunki
 - Pirkko Melville, Jyväskylän kaupunki

Vuorovaikutukseen osallistujat 2/3

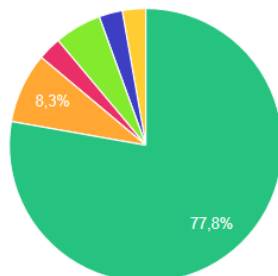
- Ideatehdas 1 aikavälillä 16.6. - 6.8.2017

Yli 100 000 asukkaan
kunnat: 39 vastaajaa

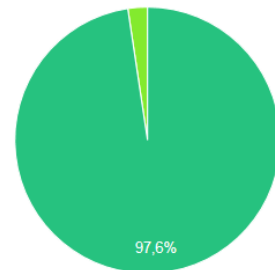
- Kunta
- Maakunnan liitto
- Järjestö
- Yritys
- Yksityishenkilö
- Muu

30 000 - 100 000 asukkaan
kunnat: 36 vastaajaa

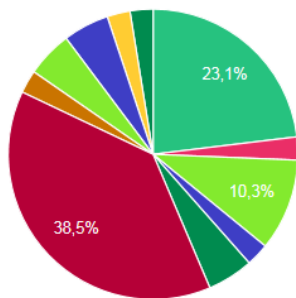

- Kunta
- Maakunnan liitto
- Järjestö
- Yritys
- Yksityishenkilö
- Muu

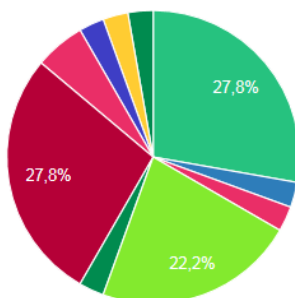
Alle 30 000 asukkaan
kunnat: 41 vastaajaa

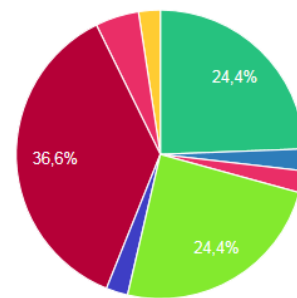
- Kunta
- Yritys

- Kaavoitus ja maankäyttö
- Liikenne
- Tekninen toimi
- Energia
- Hankinnat
- Ympäristö
- Opetus ja kulttuuri
- Yleishallinto
- Luottamushenkilö
- Yritystoiminta
- Muu

- Kaavoitus ja maankäyttö
- Rakennusvalvonta
- Liikenne
- Tekninen toimi
- Energia
- Hankinnat
- Ympäristö
- Opetus ja kulttuuri
- Yleishallinto
- Luottamushenkilö
- Yritystoiminta
- Muu

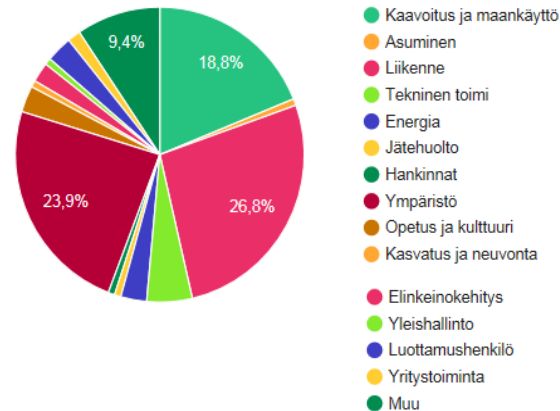
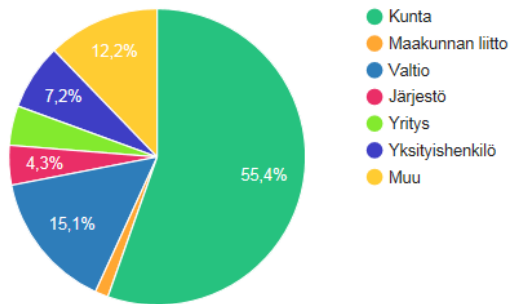

- Kaavoitus ja maankäyttö
- Rakennusvalvonta
- Liikenne
- Tekninen toimi
- Energia
- Hankinnat
- Ympäristö
- Opetus ja kulttuuri
- Yleishallinto
- Luottamushenkilö
- Yritystoiminta
- Muu

Vuorovaikutukseen osallistujat 3/3

- Ideatehdas 2 aikavälillä 3.10. – 15.10.2017
 - 138 vastaajaa

Keskeiset viestit

Ilmastohaasteeseen on sitouduttava

Kuntatasolla haasteeseen vastaamista haittaa, ettei ole sisäistetty, että

- ilmatoriskin selättämiseksi tarvitaan eri tahojen toimenpiteitä ja kunnilla on vaikuttavia keinoja hallussaan
- ilmastotoimilla on usein muitakin hyötyjä esim. terveyshyötyjä
- ilmastomyönteiset toimet tulevat todennäköisesti pitkällä aikavälillä edullisemmaksi kuin niiden huomiotta jättäminen
- pelkillä teknologisilla keinoilla ei tavoitetta saavuteta
- mm. liikennemäärien kasvuun on vaikutettava
- tarvitaan eri tahojen toimenpiteitä, yritykset toteuttavat toimia esim. päästökaupan kautta

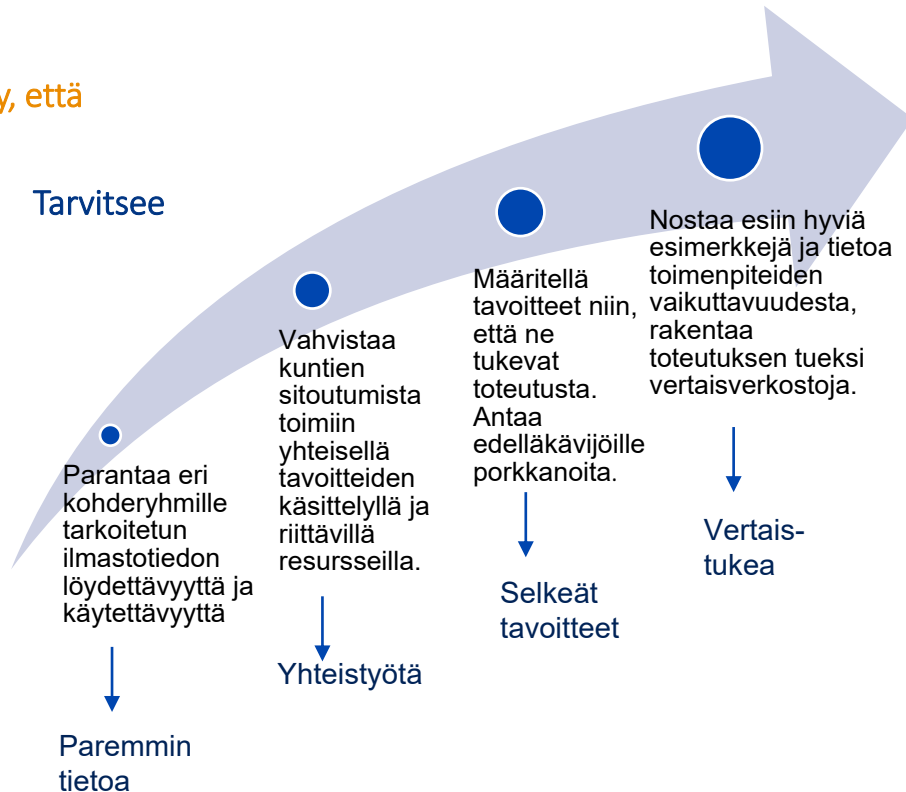
Olemassa olevaa tietoa ei löydetä tai osata soveltaa, koska

- tietoa on paljon eri lähteissä eikä se kohtaa tarvitsijoita
- tieto on vaikeasti ymmärrettävässä tai hyödynnettävässä muodossa
- tiedon ajantasaisuuden ylläpidosta ei ole helppo huolehtia
- ei ole varmuutta, soveltuuko tieto juuri omaan käyttöön

Siksi

- ilmastotoimet nähdään usein muuta toimintaa haittaavina ja lisäkustannuksina
- ei kyetä hyödyntämään riittävästi muiden hyviä esimerkkejä

Tarvitsee

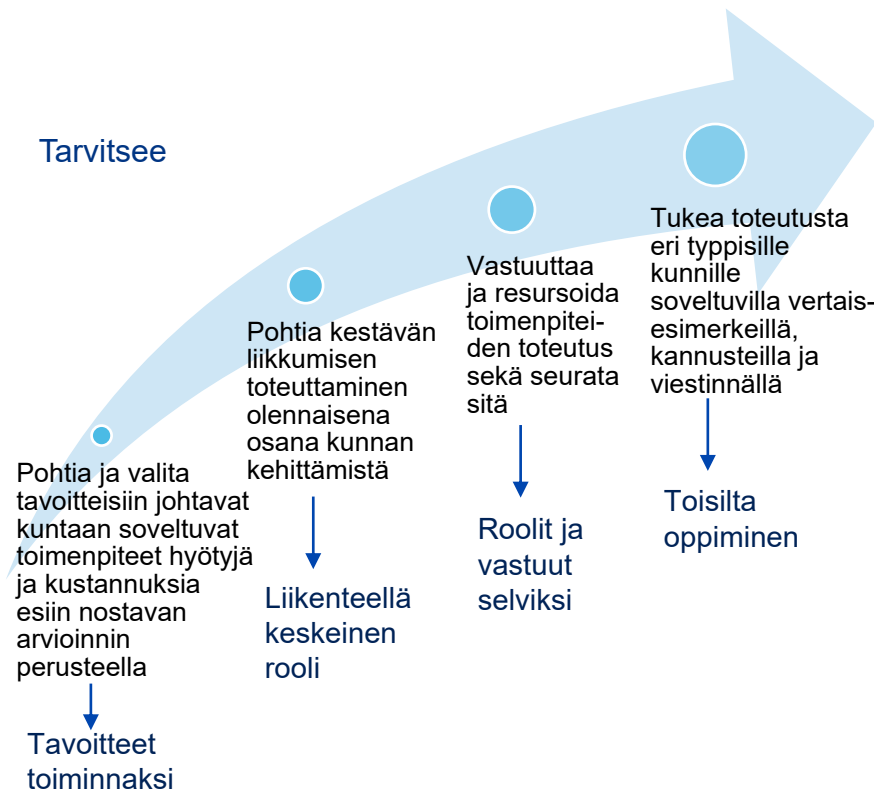

Ilmastoasiat kiinteämmiin osaksi toimintaa ja päätöksentekoa

Ilmastotoimenpiteitä toteutetaan hitaasti, koska

- ilmasto- tai kuntastrategiassa asetettuja ilmastotavoitteita ei ole kyetty liittämään käytännön toteutukseen.
- ei ole kyetty viemään ilmastoasioita poliittiselle tasolle (kuntien valtuustoihin).
- toimenpiteet on valittu liian yleisiksi.
- resursseista ei ole huolehdittu (aika, talous, henkilöstö, tieto ja osaaminen).
- selkeitä vastuutahoja ja seurantaa ei ole määritelty.
- kokonaishyötyjä, kuten muiden tavoitteiden saavuttamista tai uusilla toimintatavoilla saatavia hyötyjä (jakamistalous, uudet liikennepalvelut, yhteiskäyttöautot ym.), ei välttämättä arvioida tai tuoda selvästi esiin.
- ilmastotoimien vaikuttavuutta ja yhteyttä kestävän kehityksen ratkaisuihin ei ole sisäistetty; vaikutukset talouteen, terveyteen ja ilmastoon.
- talouden suunnittelun vuosiperiaate ei tee näkyväksi pitkällä aikavälillä saatavia hyötyjä.
- kustannukset ja hyödyt kohdistuvat usein eri tahoille, mikä haittaa päätöksentekoa.
- kannusteita käytetään vielä rajallisesti. Edelläkävijyyttä ei tueta.

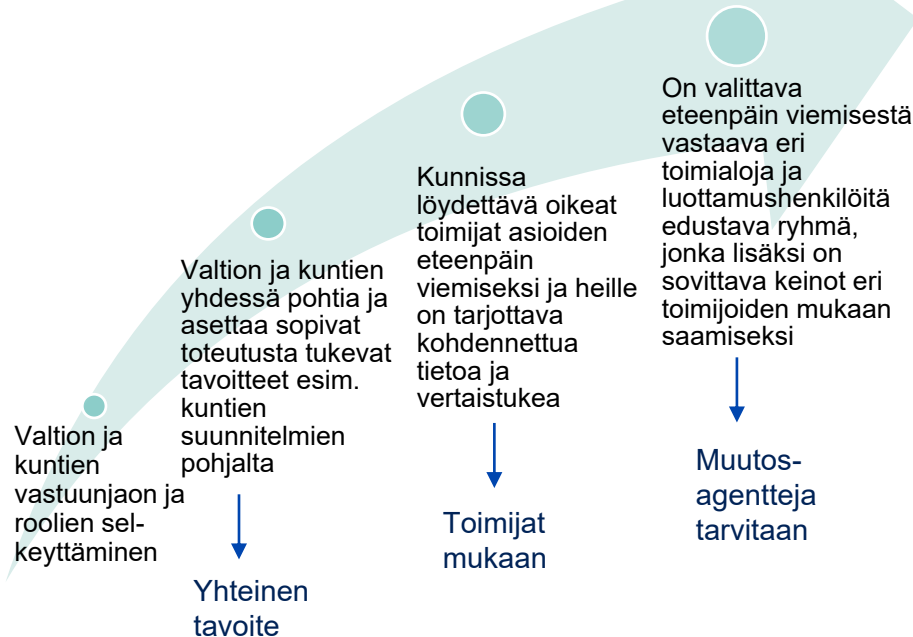

Tuloksiin yhdessä pohtien ja oivaltaen sekä eteenpäin konkreettisin tavoittein ja askelin

Tehokkaat toimenpiteet edellyttävät usein useiden toimijoiden yhteistyötä ja päätöksentekoa

- yhdessä toimien määrittelyä ja tekemistä kunta/maakunta/ valtio/yritykset/ järjestöt/yksilöt tulisi vahvistaa suunnittelussa ja päätöksenteossa.
- valtion ja kuntien välillä puuttuu sopimus toimista ja niiden resursseista, valtio ei tarjoa kunnille porkkanoita, vaikka kuntien toimilla on keskeinen merkitys tavoitteiden saavuttamisessa
- yhteistyötä tehdään pääasiassa asiantuntijatasolla esim. ilmasto- ja energiaverkostoissa.
- päättäjien sitouttaminen ilmastotyöhön on haasteellista, tavoitteisiin sitoudutaan, mutta toimia on vaikea saada aikaiseksi.
- verkostot ovat työläitä saada aikaan ja johtaa, mutta niistä hyviä kokemuksia.
- myös henkilöstön sitouttaminen on tärkeää, samoin kuntalaisten osallistaminen.

Tarvitsee

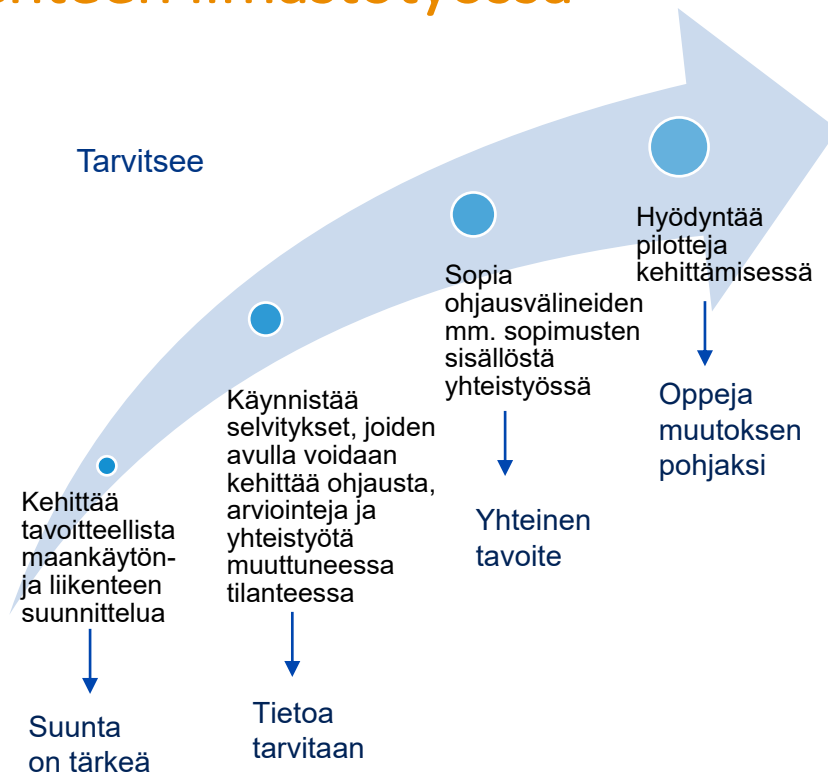
Hallinnon uudistukset on hyödynnettävä maankäytön ja liikenteen ilmastotyössä

Maankäytön ja liikenteen yhteen sovitettu suunnittelu on kestävin ja vaikuttavin keino vaikuttaa kasvihuonekaasupäästöihin.

Maakuntauudistuksen ja muiden hallinnon muutosten myötä aluehallinnon ja valtionhallinnon suhteet muuttuvat. Se tuo uuden tason suunnitteluun ja päätöksentekoon sekä luo uusia välineitä ilmastotyöhön, mutta sisältää haasteita ja tarvitsee vastuiden selkeyttämistä.

Liikennejärjestelmän ja maankäytön suunnittelun yhteistyön jatkaminen ja tiivistäminen edellyttää, että valtio-osapuolet (LVM, YM, TEM) yhdessä miettivät uudet vaikuttamisen keinosensa sekä selkeyttävät eri toimijoiden roolit ja vastuut myös ilmastotoimien osalta.

Yhteistyössä ja kaupunkiseutujen kanssa tehtävien pilottien avulla voitaisiin konkretisoida, miten ilmastoasiat tulisi käsitellä maankäytön ja liikenteen suunnittelussa eri suunnittelutasoilla sekä miten ilmastotavoitteet voitaisiin viedä laadittaviin keskinäisiin sopimuksiin.

Ilmastotyön tehostamiseksi voitaisiin

Määrätietoisemmin edetä tavoitteista toimiin

Kuntien valtuustot voisivat kunnan omista lähtökohdista määritellä konkreettiset toimet ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi

Valtio voisi määritellä suuntaa antavat toteutusta tukevat tavoitteet eri tyyppisille kunnille sekä tukea edelläkävijyyttä

Valtion ja kuntien yhteisellä prosessilla voitaisiin varmistaa kansallisten tavoitteiden saavuttaminen

Toimenpiteiden toteutus pitäisi vastuuttaa (oikeat toimijat) ja resursoida sekä huolehtia prosessin johtamisesta

Hyödyntää vaikuttavuustietoa ja vertaisiesimerkkejä

Valtio voisi tehostaa eri kohderyhmille tarkoitettua ilmastotiedon löydettävyyttä ja käytettävyyttä

Valtio ja kunnat yhdessä voisivat tehostaa ilmastoviestintää ja nostaa esiin hyviä esimerkkejä

Valtio ja kunnat voisivat yhdessä kehittää toimenpiteiden suunnittelun tueksi arviointityökaluja

Valtion ja kuntien viestinnässä tulisi nostaa selkeästi myös esiin toiminnasta saatavat muut kuin ilmastohyödyt

Poistaa ilmastotoimenpiteet marginaalista

Kunnat voisivat liittää ilmasto-kysymykset voimakkaammin osaksi kehittämistä mm. kuntastrategioitaan ja kestävästi liikkumisen kehittämistä

Kunnat voisivat aktiivisemmin integroida alueen yritykset, sidosryhmät ja kuntalaiset mukaan toimintaan

Ilmastokysymykset tulisi olla riittävällä painolla mukana pitkävaikutteisissa prosesseissa, kuten maankäytön ja liikenteen suunnittelussa sekä hankinnoissa

Valtion tulisi ottaa huomioon ilmastotoimenpiteiden toteutus valmisteilla olevissa hallinnon uudistuksissa

Kunnat voisivat

- **laatia/päivittää ilmasto-ohjelman** yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa
- **integroida** ympäristö- ja ilmastojohtamisen kunnan **johtamiseen**
- osana ilmasto-ohjelmaa **laatia kestävän liikkumisen tavoitteet**
- **selkeyttää Suomen ilmastotavoitteiden velvoittavuutta** kunnan luottamusmiehille ja hyödyntää **vertais-esimerkkejä** samankaltaisista kunnista
- **vahvistaa yhteistyötä** ja osallistamista eri sidosryhmien kanssa
- edistää **maankäytön suunnittelulla** ilmastokestävän kunnan toteutumista – huomioida ilmastonmuutoksen hillintä sekä sopeutuminen
- tukea kiinteistöjen **energiatehokkuuden** parantamista **aktiivisella neuvonnalla ja konkreettisilla esimerkeillä**
- **vahvistaa hankintaosaamista ja ympäristökriteerien käyttöä**

Työskentelyn aikana kerättyjä oppeja näiden toimien toteutukseen kalvoilla 31-38

Valtio voisi

- valmistella ja toteuttaa kunnianhimoisen **ilmastobudjetin**
- tarjota **kuntien tarpeisiin toimenpidepolkuja ja yhteistyöesimerkkejä**, jotka tukisivat ilmastotoimenpiteiden toteutusta ml. kestävän liikumisen edistäminen (mitä, miksi, miten)
- tukea ilmastotoimenpiteiden aikaansaamista kokoamalla **hyviä esimerkkejä ja tietoa eri toimenpiteiden vaikuttavuudesta** ja tietoa toimien muista hyödyistä, kuten terveysvaikutuksista, taloudellisista hyödyistä sekä kehittämällä laadinnan tueksi arviointityökaluja.
- painottaa **hankintalain täytäntöönpanossa ja ohjeistuksessa ilmastomuutoksen vaatimuksia**, järjestää kunnille koulutusta ja ohjeistusta/malleja sekä tukea innovatiivisia julkisia hankintoja.
- tuoda **ilmastoasiat vahvasti esiin mm. maakuntauudistuksen yhteydessä** - esim. esittämällä, miten ilmastoasiat tulisi käsitellä maankäytön ja liikenteen suunnittelussa eri suunnittelutasoilla sekä miten ilmastotavoitteet voitaisiin viedä laadittaviin keskinäisiin sopimuksiin.

Työskentelyn aikana kerättyjä oppeja näiden toimien toteutukseen kalvoilla 40- 43

Ilmastotyön haasteita ja toimivia toimintatapoja

Vaikuttavuustietoa tarvitaan

- Nykyiset päästövähennykset saatu aikaan pääosin teknologisin keinoin, vaikka muutoksia myös maankäytön ja liikenteen suunnittelussa on tehty.
- Asumisessa, liikkumisessa ja syömisessä on vaikeampi saada aikaiseksi muutoksia, koska ne liittyvät ihmisten käyttäytymiseen ja valintoihin. Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi on jatkossa kuitenkin tarpeen vaikuttaa yksilöiden käyttäytymiseen ja organisaatioiden tapaan toimia sekä luoda muutokselle edellytyksiä.

Tietoa tarvitaan ymmärrettävässä ja havainnollisessa muodossa:

- toimenpiteiden vaikuttavuudesta ja kustannustehokkuudesta
- toimenpiteillä saatavista hyödyistä tai haitoista myös muista esim. talousvaikutuksista elinkaaren aikana
- toteuttamistavoista ja käytettävissä olevista, työtä helpottavista arviointityökaluista, erityisesti taloudellisten vaikutusten arviointiin.
- muiden toteuttamista toimista ja todennetuista vaikutuksista

Tietoa tarvitaan

- asenteiden ja toimintatapojen muuttamiseksi, jotta toimiin myös sitoudutaan
- hallinnonalojen ja -tasojen ja muiden toimijoiden (kunta/maakunta/valtio/A yritykset/yksilöt) kesken kokonaisuuksien muodostamiseksi ja yhteistyön tueksi
- päättäjille, yrittäjille ja kansalaisille oman toiminnan tueksi

Ilmastoasiat ovat vielä usein erillisiä muusta toiminnasta

- Seudullisia ilmastostrategioita ei välttämättä ole muutettu kuntien toimenpideohjelmaksi eivätkä ne **integroitu kuntastrategioihin tai johtamisjärjestelmiin**.
- Strategiat saattavat olla hyviä, mutta **käytännön toteutus ontuu**.
- Ilmastoasioita koskevat **toimenpiteet ovat usein verrattain yleisiä** eikä **resursseja** (aika, talous, henkilöstö, tieto ja osaaminen), **selkeitä vastuutahoja ja seurantaa määritellä**.
- **Maankäytön ja liikennejärjestelmäsunnittelun rooli** ilmastotyössä ei ole selkeä, vaikka niiden merkitys edellytyksiä luovina välineinä on tunnistettu. Tunnistettuihin toimenpiteisiin ei sitouduta riittävästi mm. rahoituksen lyhytjänteisyyden vuoksi.
- Ilmastoasioita ei liitetä välttämättä **suunnitteluun alusta alkaen ja arviointityökaluista on puutetta**.

Ilmastotoimilla saadaan hyötyjä

- Talouden suunnittelu vuosiperiaatteella ei tee näkyväksi pitkällä aikavälillä saatavia hyötyjä.
- Investointikatto estää energiatehokkuus ja uusiutuvan energian toimenpiteitä.
- Kokonaishyötyä ei välttämättä arvioida. Pitkällä aikavälillä toimet voivat tuoda säästöjä, parantaa muidenkin tavoitteiden saavuttamista sekä luoda uusia työpaikkoja ja innovaatioita.
- Yhteistyötä ja markkinavuoropuhelua ei ole tarpeeksi.
- Kustannukset ja hyödyt kohdistuvat usein eri tahoille, mikä haittaa päätöksentekoa.
- Taloudellinen ohjaus koetaan lisäkustannuksena. Kannusteita käytetään vielä rajallisesti. Edelläkävijyyttä ei tueta.
- Uusien toimintatapojen (jakamistalous, uudet liikennepalvelut, yhteiskäyttöautot ym.) taloudellisia hyötyjä ei tuoda selkeästi esiin.
- Kestävän kehityksen ratkaisulla usein suora yhteys myös ilmastotoimiin, kuten myös talouteen ja terveyteen. Yhteisvaikutusten huomioiminen on tiedostettava.

Tehokkaat toimenpiteet edellyttävät toimijoiden yhteistyötä

- Yhteistyötä kunta/maakunta/valtio/yritykset/ järjestöt/yksilöt tulisi vahvistaa suunnittelussa ja päätöksenteossa.
- Kokonaiskuvan luomiseksi pitäisi kyetä ylittämään sektorirajoja esim. jatkuvasta yleiskaavatyöstä hyviä kokemuksia.
- Verkostot ovat työläitä saada aikaan ja johtaa, mutta niistä hyviä kokemuksia esim. aluerakentamisen yhteistyömalleista sekä MAL-yhteistyöstä ja -sopimuksista.
- Henkilöstön sitouttaminen on tärkeää, samoin kuntalaisten osallistaminen.
- Yhteistyötä pääasiassa asiantuntijatasolla esim. ilmasto- ja energiaverkostoissa.
- Päättäjien sitouttaminen ilmastotyöhön on haasteellista. Tarvitaan tietoa mm. saavutetuista hyödyistä, kustannuksista ja muiden toimijoiden toimista.
- Maakuntaudistus tuo uuden tason suunnitteluun ja päätöksentekoon sekä luo uusia välineitä ilmastotyöhön, mutta sisältää haasteita ja tarvitsisi vastuiden selkeyttämistä.

Työpajoissa ja Ideatehdas-
työskentelyssä kerättyjä oppeja kuntien
ja valtion toimenpiteiden toteutukseen ja
yhteistyöhön

Oppeja kunnille ja niiden yhteistyöhön

Kuntien ilmasto-ohjelmien laatiminen tai päivittäminen

yksin tai yhdessä
muiden kuntien kanssa

Kunnan johto tulee sitouttaa ilmastotyön toteuttamiseen

- Ilmastotyö tulee liittää osaksi kunnan taloudellista, sosiaalista ja ympäristöllistä kehittämistä
- Ilmastotyön tärkeydestä ja sen velvoittavuudesta tulisi viestiä tehokkaammin kunnan johdolle ja luottamusmiehille
- Kunnan johdon tulee olla tietoisia ilmastotalkoiden syistä, pitkäntähtäimen tavoitteista ja tuotoista sekä sanktioista, jos ilmastotavoitteisiin ei päästä
- Kuntien johtoon tarvitaan lisää tietoa ja osaamista – aihetta kohtaan pitäisi saada herätettyä aito kiinnostus
- Ilmastotyö tulisi arkipäiväistää ja sen toteuttamisen tulisi olla poliittista johtamista

Oikeiden toimijoiden tunnistaminen kunnassa

- Ilmastotyön toteutumisen kannalta on ensisijaisen tärkeää, että oikeat toimijat ovat aktiivisesti mukana työssä; valtuuston jäsenet ja kunnan johto.
- Kunnan virkamiehet, luottamusmies

Kunnan valtuuston jäsenet tulee aktivoida mukaan ilmastotyöhön

- Valtuusto tulee osallistaa aktiivisesti mukaan ilmastotyön suunnitteluun
- Valtuustolla tulee olla käytössään ajantasaista tietoa ilmastotyön mahdollisuuksista ja vaikuttavuudesta – muiden kuntien esimerkit esiin

Uusien maakuntien vastuuttaminen

Synergiat näkyviksi

- Ilmasto-ohjelman laatimisella ja sen toteuttamisella on lukuisia suoria ja epäsuoria vaikutuksia moniin muihin elämän osa-alueisiin: elinympäristö, terveys, ekologisuus, taloudellisuus, työllisyys
- Näitä kytkentöjä tulee nostaa vahvemmin kunnan ylimmän johdon tietoisuuteen ja keskusteluun

Kunnat tarvitsevat laskentamalleja, joilla ilmastotoimenpiteiden taloudelliset hyödyt saadaan kuvattua

Ilmasto-ohjelman laatiminen tai päivittäminen yhdessä vertaiskunnan kanssa

- Kuntien liittäminen yhteistyöllä aidosti toisiinsa – yhdessä tekemällä hyväksi havaitut sekä uudet ideat todennäköisemmin kiertoon
- Kuntien välille tulisi luoda positiivinen kilpailu ilmastotoimien suhteen
- HINKU- ja FisU-verkostojen käytön tehostaminen jo mukana olevissa kunnissa, sekä uusien kuntien rekrytointi mukaan

Ilmasto-ohjelmat tarvitsevat konkreettisen toimenpideoSION

- Kuntien tulee olla tietoisia heille asetetuista tavoitteista, kun tavoitteet ovat tiedossa voisi toimenpiteiden suunnittelu helpottua
- Esimerkkejä samankaltaisista kunnista Suomessa ja muualla Euroopassa – millaisia toimia toteutetaan jo

Valtion on tuettava ohjelman laatimista

- Tarjoamalla työkaluja ja esimerkkejä

Ympäristö- ja ilmastojohtamisen integrointi kunnan johtamiseen

Ilmastotoimenpiteet olisi kytkettävä osaksi kuntastrategiaa ja johtamisjärjestelmää sekä niiden seuranta. Ilmastönäkemyks tulee ulottaa kaikkien kunnan toimintaan, etenkin päättäjätasolla.

- Ilmastotavoitteet näkyväksi kuntastrategiaan. Johdon on kyettävä sitoutumaan niihin.
- Ilmastotyön pitkän aikavälin taloudelliset ja muut hyödyt esiin. Talousvaikutusten tarkastelua pitäisi muuttaa pitkäjänteisemmäksi.
- Merkittävien hankkeiden ilmastovaikutusten arviointi tärkeää.

Ilmastotyön resurssit, vastuutahot ja konkreettiset toimet tulisi määritellä kunnassa selkeämmin.

- Vastuutahot määriteltävä, tavoitteet asetettava ja seuranta järjestettävä.
- Resurssit turvattava. Ilmastotoimenpiteet mukaan budjetin valmisteluun ja budjettiin.
- Kokonaisuutta hallinnoitava. Hyviä kokemuksia saatu ilmastovastaavien toiminnasta: koordinoi ja vastaa työskentelystä.

Ilmastotyö osaksi kaikkien tasojen toimintaa – ilmastotyön ei tulisi olla "ylimääräistä" työtä

- Ilmastotyö osaksi kunkin työntekijätahon ja sidosryhmän toimintaa ja arkea. Ympäristöjärjestelmien mukaisista toimintamalleista liikkeelle: ideoidaan, kirjataan vaihtoehdot, valitaan käytännöt, seurataan, ohjataan.
- Hyödynnetään toimintaa tukevia poikkihallinnollisia ryhmiä. Riittävä henkilökunnan ja johdon koulutus sekä työn systemaattinen tarkastelu: ilmastotyöryhmä, hallintokuntien/toimialojen ympäristöjärjestelmät, ekotukitoiminta, jne.

Paikallisia kehityshankkeita käyntiin. Tehokas kytkentä kustannusten pienentämiseen ja elinvoiman lisäämiseen. Näkyvyyttä ja tekoja näiden tueksi.

- Hyödynnetään muiden kuntien toimia esimerkkeinä sekä tehtyjä vaikuttavuustarkasteluja.
- Yhteistyö paikallisten yrittäjien ja järjestöjen kanssa.
- Tulosten havainnollistaminen ja tiedottaminen.

Yhteistyötä kunnan, maakunnan, valtion, yritysten ja kuntalaisten välillä kannattaa vahvistaa suunnittelussa ja päätöksenteossa.

- Esimerkiksi joukkoliikenteen kehittäminen asiakaskunnan kanssa, reitit, palvelulinjat.

Kestävän liikkumisen tavoitteiden laadinta kunnissa

Kestävän liikkumisen vaihtoehtojen tulee olla kuntalaisille toimivia, jotta niiden valitsemisesta tehdään helppoa.

- Kaupunkiseuduilla pitäisi liikenteen suunnittelussa ja toteutuksessa joukkoliikenteen ja kävelyn sekä pyöräilyn (ml. liityntäpysäköinnin järjestäminen) olla ensisijaisia vaihtoehtoja.
- Olisi myös huolehdittava matkaketjuinformaation monipuolisuudesta ja luotettavuudesta sekä joukkoliikenteen asiakkaista houkuttelevasta hinnoittelusta.
- Kaupunkien sisään- ja ulosmenoväylät ja tietyömaiden ohitukset sujuviksi (mm. liikennevalojen optimointi) sekä yhteistyö seudulla ja valtion kanssa.
- Kestäviä ratkaisuja pitäisi etsiä myös tiiviisti asuttujen alueiden ulkopuolella. Esim. etätyöt, kauppa-, kirjasto yms. monitoimiautot liikenteeseen ja uudet liikennepalvelut käyttöön harvaan asutuilla seuduilla.
- Sähköautojen tulon tulisi valmistautua, esim. latauspisteet

Kuntien tulee luoda edellytykset hyvälle valinnoille maankäytön ja liikenteen suunnittelulla.

- Panostamalla korkeatasoiseen ja kokonaisvaltaiseen suunnitteluun voidaan yhdyskuntarakenteen hajautumista estää tehokkaasti.
- Keskuksien ja joukkoliikenteen solmukohtissa asutuksen ja palvelujen tiivistäminen.

Kuntalaisten tietoisuutta ja motivaatiota tehdä hyviä ratkaisuja tulee lisätä.

- Vaikutukset esiin havainnollisesti
- Päättäjien koulutus ja valistus – johdon ja poliitikkojen todellinen sitoutuminen tärkeää
- Tavoitteiden lisäksi esitettävä toimenpiteet sekä aikaisempien suunnitelmien ja toimenpiteiden toteutumisen tarkastelu
- Tiedottaminen ja esimerkit avuksi

Maakuntaudistuksen jälkeen kestävän liikkumisen toteutus yhteistyössä kuntien kanssa

Kestävän liikkumisen tavoitteiden laadinta osana ilmasto-ohjelmaa voisi sisältää kevyen, joukkoliikenteen ja uusien liikennepalveluiden mahdollisuudet (esim. kutsupalvelut, yhteiskäyttö, jaetut resurssit osana joukkoliikennettä), logistiset ratkaisut, raideliikenteen, liityntäpysäköinnin, sähköajoneuvojen ja työkoneiden käytön sekä kaupunkisuunnittelun ja kaavoituksen mahdollisuudet.

Ilmastotavoitteiden merkityksen selkeyttäminen kunnan luottamusmiehille

Ilmastotyö tulee saada pois marginaalista

- Suomen ilmastotavoitteiden ja niiden merkityksen sisäistäminen kunnissa
- Kuntien toimenpiteitä tarvitaan
- Ilmastotyö on nähtävä ja koettava osaksi koko kunnan työtä
- Miten ilmastotyön ”ylimääräisen työn” leiman saisi poistettua?

Ilmastotyöstä vetovoimatekijä kunnalle – imagotekijä

- Kilpailukyvyn parantaminen
- Uusia yrittämisen ja työllistymisen mahdollisuuksia
- Muutos on menossa- edelläkävijyydellä voittoja. Vertaisiesimerkkejä voitaisiin hyödyntää aktiivisemmin.

Ilmastotyötä tulisi pitää jatkuvasti esillä

- Tulee löytää yhteinen kieli jota käyttää kaikkien sektoreiden ja sidosryhmien kanssa
- Ilmastotyöstä viestimistä tulee tehostaa

Lähtökohtana kunnan johdon ja luottamusmiesten sitoutuminen ilmastotyöhön

- Kunnan johdon tulee olla tietoisia ilmastotyön merkityksestä
- Suomen ilmastotavoitteiden velvoittavuudesta ja ilmastomuutoksen vaikutuksista tulee viestiä aktiivisemmin ja tehokkaammin kuntapäätäjien suuntaan

Aktiivisempi sidosryhmien osallistaminen ilmastotalkoisiin

Kunnan voisivat järjestää erilaisia haastekampanjoita sidosryhmille

- Kampanjat näkyvästi esille, niiden näkyvä seuranta ja palkitseminen
- Toisaalta osallistaminen koetaan hankalaksi: kolmannen sektorin ja yritysten talkootyöhengen puute

Kunta voisi motivoida ja osaltaan helpottaa kuntalaisten osallistumista ilmastotalkoisiin

- Selkeä osallistaminen ja ohjaaminen ilmastotyön kannalta vaikuttaviin tekoihin tiedottamalla. Kunnan tulee itse myös toimia aktiivisena esimerkkinä
- Kuntalaisen arjen ratkaisut esim. liikkumisen suhteen – kunnan tulee tarjota hyviä ja toimivia vaihtoehtoja

Ilmastotyö kunnissa on paikoitellen vielä kovin siiloitunutta vaikka asia koskettaa kaikkia ja jokaisella mahdollisuus vaikuttaa

- Kuntapolitiikka – äänestäminen
- Kaavoitus – vaikuttaminen
- Liikenne – omat valinnat
- Energiaratkaisut – omat valinnat (energiailoikka.fi)

Yritysten osallistaminen

- Uusien tuotteiden ja palveluiden tuottaminen – kuntien pystyttävä luomaan kysyntää
- Elinkeinoelämän kiertotalouden tukeminen
- Uusien rahoitusmuotojen hyödyntäminen, jolla toteutetaan asioita yhdessä
- Kaavoituksen mahdollisuudet
- Velvoitteita valtion tasolta

Koulujen ja oppilaitosten osallistamiseen tulisi panostaa

- Koululaisten ja opiskelijoiden ympäristökasvattamisella vaikutetaan tulevaisuuteen. Opetut toimintamallit kantavat pitkälle

Ilmastokumppanuustoiminta

- Hyvät esimerkit esiin ja käyttöön

Ilmastotyötä tehdään monella kunnan sektorilla, missä jokaisella on mahdollisuus vahvistaa eri sidosryhmien osallistamista

- Mm. energia, jätehuolto, kaavoitus, kasvatus ja neuvonta, kestävät julkiset hankinnat, kuntalaisten ja yritysten välinen yhteistyö, liikenne ja liikkuminen, ruoka, sähköinen asiointi ja älykäs teknologia

Maankäytön suunnittelun keinojen käyttö ilmastokestävän kunnan toteuttamisessa

Maankäytön suunnittelun mahdollisuuksien kirkastaminen. Minkälaisilla suunnittelutoimilla voidaan vaikuttaa kunnan ilmastokestävyyteen?

- Esimerkiksi kehitetään ja hyödynnetään maankäytön suunnittelussa jo käytössä olevia alueita tehokkaammin.
- Minkälaisia työkaluja suunnittelussa voitaisiin hyödyntää. Erilaiset arviointityökalut ja niiden kehittäminen, esim. maankäytön ja liikenteen päästöjen arviointityökalut
- Maankäyttö ja liikenne alusta asti suunnitteluun mukaan yhdessä
- Suunnittelun kriteeristön parantaminen
- Kunnille käyttöön laskentamalleja/ohjelmia, joilla maankäytön suunnittelun ilmastohyödyt saadaan näkyviksi

Kuntapoliitikot sekä kunnan luottamusmiehet tulee sitouttaa ilmastokestävän kunnan toteuttamiseen myös maankäytön suhteen.

- Oikeiden vastuuhenkilöiden tunnistaminen tärkeää, jotta ilmastotoimet jalkautuvat suunnitteluasteelle
- MAL-yhteistyö ja -sopimukset ovat keinoja ilmastotyön tehostamiseen

Maankäytön suunnittelu on konkreettinen toimi, jolla on selvästi havaittavia vaikutuksia kunnan ilmastokestävyyteen

- Kun enenevän ihmisjoukon päivittäiset toimet hoituvat kävellen, pyörällä tai julkisilla kulkuvälineillä helposti vähenevät liikenteen päästöt selkeästi, vaikutukset heijastuvat myös mm. terveyteen

Ilmastoviisaiden ratkaisujen innovointi ja käyttöönotto maankäytön suunnittelussa

Esimerkkien ja hyvien ratkaisujen jakaminen kuntien välillä. Hyviä esimerkkejä myös muualta Euroopasta.

Huomioon sekä ilmastomuutoksen hillintä että siihen sopeutuminen

Kiinteistöjen energiatehokkuuden parantamisen tukeminen

Kunnan tulisi tarjota konkreettisia toimenpide-ehdotuksia, joilla energiatehokkuutta voidaan lisätä

- Kunnan avuksi valtiolta ohjeistusta ja toimivia esimerkkejä
- Esimerkkejä ja sparrausta muista kunnista – verkostot tehokkaampaan käyttöön
- Valtuusto töihin ideoimaan ja selvittämään vaihtoehtoja

Aktiivista ja osaavaa neuvontaa kuntalaisille

- Alueellinen tuntemus tärkeässä roolissa
- Lähialueen hyvät esimerkit esille ja laajempaan käyttöön
- Taloyhtiöiden neuvonta, erilaiset vaihtoehdot esiin ja käytäntöön
- Pienrakentajien opastaminen

Energiatehokkuuden konkreettiset hyödyt näkyviksi kuntalaisille ja kiinteistöjen omistajille

Kunnan tulisi näyttää esimerkkiä kiinteistöjen energiatehokkuuden tehostamisessa

- Kunnan esimerkit omien kiinteistöjen tuloksista
- 0-energia rakentamisen määritelmän selkeyttäminen
- Hinta ei saa olla määräävin hankinnan peruste

Velvoittavia toimenpiteitä

- Esim. ikkunaremonteissa ikkunat vaihdettava energiatehokkaampiin

Korjausrakentamisen huomioonottaminen niissä kohteissa, missä se on mahdollista

Eri kokoisten kuntien tulee olla samanarvoisessa asemassa valtion silmissä

Kuntien tulisi panostaa fossiilisten energiamuotojen korvaamiseen uusiutuvilla

- Esim. maalämmön talousarvion tekeminen elinkaarimallin avulla
- Yhteishankintamallien käyttäminen tukemaan siirtymistä
- Aurinkopaneelien energiasiirtoveron poistaminen

Energian kysyntäjoustot mukaan energiatehokkuussopimuksiin

Aktiivinen neuvonta ja konkreettiset esimerkit tukemaan muutosta

Kuntien hankintaosaamista ja ympäristökriteerien käyttöä tulisi vahvistaa

Kunnan johdon tulisi sitoutua hankintaosaamisen ja ympäristökriteerien käytön edistämiseen

Hankintaosaamista tulisi lisätä mm. verkostojen ja koulutusten kautta kuntien sisällä ja välillä

- Hankintatoimella ei välttämättä ole tarvittavaa substanssiosaamista, jolloin koulutus ja toimivat verkostot nousevat tärkeään asemaan.
- Koulutuksen lisäksi tarvitaan harjoittelua ja esimerkkejä, toiminta ei saa muotoutua pakoksi ja lisätyöksi vaan palkitsevaksi toiminnaksi.

Valtiolta tarvitaan tukea ja ohjausta hankintaosaamisen kehittämiseen

- Koulutuksen muodossa
- Ohjeistuksen avulla

Tulisi luoda tietovaranto onnistuneista hankinnoista ja hankinnassa käytetyistä kriteereistä, joita voitaisiin hyödyntää kunnissa

Kunnilla mahdollisuus edelläkävijän rooliin ilmastoystävällisissä hankinnoissa. Kuntien tulisi aktiivisemmin haastaa yrityksiä uusien palvelujen tuottamiseen.

- Kuntien tulisi toimia "kehittämisyriä" kilpailuttamisvirastojen sijaan.
- Hankintakeskusta tulisi tukea kunnan strategisella näkemyksellä
- Uusilla ratkaisuilla päästään todennäköisesti pienempiin päästöihin.
- Kunnilla mahdollisuus vaikuttaa ilmastoystävällisempään tuotekehitykseen.

Ympäristökriteerien painoarvoa tulisi nostaa jalustalle hankintojen pisteytyksessä

- Hankintahetken edullisin hinta ei tulisi olla tärkein syy päätöksenteossa.
- Laskentamallien muutos – elinkaarikustannusten tarkempi huomioiminen.

Oppeja valtion toimien toteuttamiseen ja yhteistyöhön

Valtion tulisi tarjota kuntien tarpeisiin toimenpidepolkuja ja yhteistyöesimerkkejä ilmastotyön toteutuksesta

Konkreettisia toimenpide-ehdotuksia kunnille

- Tavoitteiden, mittaristojen ja seurannan selkeä määrittely
- Mistä toimenpiteistä voisi aloittaa ja miten
- Kuntien erilaisuus tulee huomioida

Toimenpidepolku kestävän yhdyskuntakehityksen toteuttamiseksi

- Tärkeimpien toimenpiteiden esittely konkreettisesti, selkeästi ja ymmärrettävästi, erilaiset kunnat huomioon ottaen. Kunnan helpompi edetä itsenäisesti kun ensimmäiset toimet on toteutettu ohjatusti

Toisaalta monet kunnat ovat jo tunnistaneet vaikuttavat toimet

- Edelläkävijä kunnille kannustumia

Jo olemassa olevien yhteistyöfoorumien käyttöä tulisi tehostaa

- Yhdessä tekemisen prosessia tulisi tukea – yhtenäisiä toimenpiteitä voisi toteuttaa verkostoituna
- Energialoikka

Valtio voisi koota kaikki ilmastotoimintaa tehostavat verkostot ja tietolähteet samaan portaaliin

- Kunnalle ja asukkaille yhteiset sekä erilliset alustat
- Digitaalisen yhteisöllisyyden tukeminen yli naapuri- ja kuntarajojen

Kansalaisten käyttäytymismalleihin vaikuttaminen

- Viestinnän ja erilaisten kampanjoiden avulla kansantajuistaa ilmastotyötä: syyt, seuraukset, vaikutusmahdollisuudet
- Ilmastotyön suora ja välillinen vaikuttavuus muihin elämän osa-alueisiin: hyvinvointi, terveys, talous

Kestävän liikkumisen edistäminen (mitä, miksi, miten)

- Infrahankkeiden rahoituksen rajat valtion ja kuntien välillä tulisi unohtaa kestävän liikkumisen hankkeissa
- MAL-sopimus urbaaneille alueille
- Maakuntien kestävän liikenteen suunnitelmien toimenpiteiden määrittely kuntien tehtäväksi
- Liikennepoliitikan selkeä suunnanmuutos kevyen liikenteen hyväksi

Tulevien maakuntien kestävän liikenteen suunnitelmien toimenpiteiden määrittely kunnille

Valtion tulisi koota hyviä esimerkkejä ja tietoa eri ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuudesta

Ilmastotoimenpiteiden aikaansaamista tukemaan tarvitaan tietoa ilmastotoimien muista hyödyistä, kuten terveysvaikutuksista, taloudellisista hyödyistä

- Ilmastotoimien mukanaan tuomat muut hyödyt paremmin esiin
- Terveysvaikutukset esim. työmatka pyöräillen oman auton sijaan
- Taloudelliset hyödyt
- Uuden teknologian mahdollisuudet, kehittäminen vientiin asti

Ilmastotoimenpiteiden laadinnan tueksi tarvitaan arviointityökaluja

Green Deal-sopimus kuntien ja valtion kanssa

- Valtio tukee osaamisen parantamista ja riskien kantamista
- Kunta tekee kunnianhimoisia tavoitteita

Faktoihin perustuvaa tietoa ilmastonmuutoksesta, sen vaikutuksista ja Suomen vaikutusmahdollisuuksista sekä velvoitteista sen hillitsemiseksi

- Kuntalaisten ja päättäjien saataville lisää tietoa päätöksenteon taustalle

Valtiolta tarvitaan valtakunnallinen tuki ja näkyvyyttä ilmastotoimenpiteille

- Bio- ja kiertotalous saaneet näkyvyyttä, ilmastotoimet näkyvillä samassa yhteydessä – yhteyden vahvistaminen positiivisessa mielessä

Jo olemassa olevien yhteistyöfoorumien käyttöä esimerkkien esittelyssä tulisi tehostaa

Kestävät ratkaisut tuottavat usein sekä ilmastoa, terveyttä että taloutta

Valtion tulee tuoda ilmastoasiat vahvasti esiin maakuntauudistuksen yhteydessä

Maakuntastrategiaan tulisi alusta lähtien integroida ilmastostrategia

- Yhteisesti hyväksytyn arvopohjan luominen ja pitkäjänteisiin toimenpiteisiin ohjaaminen lähtökohdaksi
- Sitovat tavoitteet strategian toteuttamiseen

Maakuntien täytyy tukea kuntien ilmastotyötä ja maakunnilla pitää olla oma ilmasto-ohjelma, jota seurataan ja kehitetään ja sen toteuttamisesta ollaan tilivelvollisia

- Valtio voisi linjata maakuntien ja kuntien ilmastotavoitteet. Samalla antaen toimenpiteisiin ohjeistusta ja suosituksia
- Ilmastotavoitteet tulee kuvata selkeästi ja tarkasti, jotta tulkinta on yksiselitteistä
- Jokaisella maakunnalla voisi olla oma kärkiasia/vastuualue, josta muut maakunnat voisivat ottaa oppia

Valtion tulisi esittää esim. miten ilmastoasiat tulisi käsitellä maankäytön ja liikenteen suunnittelussa eri suunnittelutasoilla sekä miten ilmastotavoitteet voitaisiin viedä laadittaviin keskinäisiin sopimuksiin

- Kaikkien kaavojen ilmastomerkitkys tulee arvioida
- Kaavaohjaukseen tulee lisätä konkretiaa ja realismia
- Energiatarkastelut tulisi tehdä liikennesuoritteen ja asumisen suhteen

Joukkoliikenteen tehostamisen mahdollisuudet lisääntyvät

- Kestävän liikenteen suunnitelmien laatiminen maakunnissa
- Liikkuminen keskusten välillä ja matkaketjujen parempi optimointi, kuljetusten yhdistelyn mahdollisuuksien paraneminen
- Logistiikan suunnittelun tehostaminen
- Uusien palvelujen synnyttäminen

SOTE ja liikenne samalle toimijalle

Valtion tulisi valmistella ja toteuttaa kunnianhimoinen ilmastobudjetti

Valtion tulisi näyttää esimerkkiä

- Päättäjien tulisi ryhdykkäämmin ja samassa linjassa tuoda ilmastovelvoitteet ja niiden tärkeys aktiiviseen keskusteluun
- Valtion tulisi viestiä tehokkaammin ilmastobudjetista, Suomen tavoitteista ja niiden velvoittavuudesta

Tavoitteiden, mittaristojen, seurannan ja sanktioiden selkeä määrittely

- Selkeät tavoitteet auttavat toimenpiteiden suunnittelussa
- Mittaristot mahdollistavat toimenpiteiden arvioinnin ja seurannan
- Kunnat tarvitsevat selkeitä välineitä, jotta ilmastotyössä päästään eteenpäin
- Sanktiot selkeästi esiin – mitä on edessä jos tavoitteisiin ei päästä

KAISU: tavoitteet kuvattuna – kunnat tärkeitä toteuttajia – ohjeistusta ja tukea valtioita tarvitaan

- Valtio voisi esittää konkreettisia toimenpide-ehdotuksia erityyppisille kunnille, joilla valtion, kuntien, yritysten ja kansalaisten yhteistoiminnalla päästään tavoitteisiin
- Valtion voisi ehdottaa tärkeimpiä toimia, jotka kannustetaan toteuttamaan tai ohjata kuntia aktiivisempaan selvitystyöhön

Valtion ilmastobudjetin tulisi sisältää rahoitusta kunnille ilmastotoimenpiteiden toteuttamisen tueksi

- Mitkä olisivat rahoituksen pääkohteet – ilmastomuutosta hillitsevät toimenpiteet?
- Kestävien liikennemuotojen rahoittaminen?
- Uusiutuvan energian investointituet?
- Ilmastoagentti tai -neuvoja kuntaan?
- Luottamusmiesten ja virkamiesten koulutus?

liikennevirasto.fi
twitter.com/liikennevirasto
facebook.com/liikennevirasto
youtube.com/liikennevirasto

Verkkajulkaisu pdf (www.liikennevirasto.fi)

ISSN-L 1798-6656

ISSN 1798-6664

ISBN 978-952-317-488-7

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment